

Ірина Княжева

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Одеса, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-АКСІОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Ключові слова: майбутні вчителі, полікультурна компетентність, діагностування, емоційно-аксіологічний показник.

Визначальною властивістю сучасних соціокультурних реалій є полікультурність, що актуалізує необхідність вирішення цілого спектру проблем, пов'язаних зі здійсненням успішної взаємодії представників різних народів, етносів, релігій, культур на засадах цивілізаційних гуманістичних цінностей. Вирішення цих проблем, серед яких не знижує градус актуальності підготовка майбутніх учителів до роботи в полікультурному середовищі, є запорукою миру, прогресу, економічного зростання, успішного просування українського суспільства шляхом демократизації, гуманізації, євроінтеграції. Виходячи з цього, важливим завданням вітчизняної вищої педагогічної освіти є, зважаючи на модернізаційний потенціал і пріоритетність компетентного підходу, формування в майбутніх учителів полікультурної компетентності як чинника їхньої особистісної і професійної конкурентоздатності та умови успішної реалізації в майбутній професійній діяльності завдань полікультурного виховання дітей в освітньому просторі сьогочасної загальноосвітньої школи.

Теоретичним підґрунтям вирішення проблеми полікультурного виховання, важливим результатом якого є формування полікультурної компетентності, слугують дослідження, у яких висвітлено методологічні детермінанти полікультурної освіти (О. Асмолів, П. Кендзьор, М. Кренстон, Г. Солдатова, О. Столяренко та ін.); шляхи здійснення міжкультурної комунікації (К. Апель, О. Вишняк, В. Євтух, К. Клакхон Л. Ніколаєва, Р. Портер, А. Ручка, А. Солодка, В. Степаненко, Ф. Уордл, М. Шульга, К. Ясперс та ін.), полікультурного виховання в закладах освіти (Г. Ауернхаймер, В. Бойченко, О. Грива, О. Гурін, А. Джурінський, О. Дубасенюк, Ю. Кушнір, А. Кирпа, Л. Чумак та ін.); професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах полікультурного середовища закладу дошкільної освіти (Ф. Карагозлю, І. Комарова, Л. Савченко, М. Олійник та ін.), загальноосвітньої (І. Антонюк, Н. Бордовська, Л. Волик, О. Гаганова, Ю. Кушнір, Д. Ларчер, С. Лук'янчук, Е. Хакімов та ін.) і вищої (Т. Атрощенко, О. Горчакова, О. Жорнова, В. Кремень та ін.) школи; формування полікультурної компетентності як особистісного новоутворення (О. Гуренко, Н. Гушпіт Н. Лебедева, П. Кендзьор, О. Кондратьєва, Р. Кравець, О. Осипенко, Є. Пашкота, Л. Перетяга, Т. Поштарьова, Л. Чередниченко ін.). Водночас багатовекторність зазначеної проблеми й швидкоплинний характер умов полікультурної взаємодії суб'єктів освітньо-виховного процесу та множинність моделей її забезпечення, зокрема й у сучасних реаліях закладу вищої

педагогічної освіти, зумовило наявність потреби в її подальшому дослідженні.

Упродовж дослідження використано: загальнонаукові теоретичні методи (вивчення наукових джерел, аналіз, синтез, порівняння, інтерпретація); емпіричні методи (опитування, ранжування, метод «незакінчених речень»).

Зважаючи на те, що як справедливо доводять О. Івашко та І. Соколова, «формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя передбачає подолання міжкультурних непорозумінь, конфліктних ситуацій і стереотипів у стосунках; демонстрування різних стратегій поведінки» [1, с. 93], та спираючись на аналіз наукового фонду щодо сутності і структури феномену «полікультурна компетентність», полікультурну компетентність майбутніх учителів визначаємо як результат професійно-педагогічної підготовки, складне особистісне утворення, що характеризується наявністю комплексу знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і ставлень, що забезпечують їхню здатність ефективно взаємодіяти на засадах гуманізму й толерантності з представниками різних культур, народів, етносів і релігій, успішно вирішувати освітньо-виховні завдання в полікультурному середовищі сучасної загальноосвітньої школи.

У цілому погоджувались із запропонованою в дослідженні І. Кушнір [2] структурою полікультурної компетентності, що вміщує когнітивний (знання культури історії та звичаїв рідної та інших народів), аксіологічний (передбачає сформованість системи цінностей, та їх «зв'язок між соціальними, культурними чинниками»), креативний і практичний компоненти, одним із компонентів полікультурної компетентності майбутніх учителів визначаємо емоційно-аксіологічний. Він передбачає емоційно-позитивне ставлення до інших культур і релігій (показник 1), відкритість до засвоєння до соціокультурних надбань як рідної, так і інших культур (показник 2), наявність самоусвідомлених гуманістичних цінностей (показник 3).

Діагностування сформованості емоційно-аксіологічного компоненту полікультурної компетентності майбутніх учителів за зазначеними показниками відбувалося завдяки застосуванню методу «незакінчених речень» (показник «відкритість до засвоєння до соціокультурних надбань як рідної, так і інших культур»), опитувальника «Самоусвідомлення гуманістичних цінностей» і методу ранжування – для визначення ставлення майбутніх учителів до інших культур і релігій (методика О. М. Кондратьєвої),

Узагальнення результатів діагностики сформованості емоційно-аксіологічного компоненту полікультурної компетентності респондентів, якими були студенти 1 курсу факультету іноземних мов Університету Ушинського здійснено обчисленням середнього арифметичного за трьома визначеними показниками за формулою:

$$K_i = \frac{\sum_{i=1}^n P_i}{n}, \text{ де}$$

K_i – досліджуваний компонент полікультурної компетентності;

P_i – значення показників;

n – кількість показників.

Отримані результати діагностування сформованості емоційно-аксіологічного компоненту полікультурної компетентності майбутніх учителів

подано в таблиці.

Таблиця

Рівні сформованості полікультурної компетентності майбутніх учителів за показниками емоційно-аксіологічного компоненту (у %)

Показники	Рівні сформованості полікультурної компетентності майбутніх учителів					
	Експериментальна група			Контрольна група		
	Достатній	Задовільний	Низький	Достатній	Задовільний	Низький
1	21,09	42,97	35,94	20,42	42,64	36,43
2	22,12	42,97	29,69	25,13	42,64	30,23
3	5,22	39,06	60,94	3,21	39,53	60,47
Загальний рівень	17,19	37,50	45,31	17,83	34,11	48,06

Як бачимо з таблиці, за першим показником емоційно-аксіологічного компоненту полікультурної компетентності достатнього рівня в експериментальній групі (далі – ЕГ) досягли 21,09%, а в контрольній (далі – КГ) – 20,42% майбутніх учителів, задовільний засвідчено в 42,97% респондентів ЕГ і 42,64% – КГ; низький – відповідно у 35,94% студентів ЕГ і 36,43% – КГ.

За результатами діагностування сформованості полікультурної компетентності за другим показником досліджуваного компонента достатній рівень було зафіксовано у 22,12% студентів ЕГ і 25,13% – КГ; задовільний – у 42,97% респондентів ЕГ і 42,64% – КГ; низький – у 29,69% і 30,23% майбутніх учителів ЕГ і КГ відповідно.

За третім показником емоційно-аксіологічного компоненту полікультурної компетентності достатній рівень зафіксовано лише у 5,22% респондентів ЕГ і у 3,21% – КГ. Задовільний рівень за означеним показником засвідчили 39,06% майбутніх учителів ЕГ і 39,53% – КГ; низький – 60,94% і 60,47% студентів ЕГ і КГ.

Дані за загальним рівнем сформованості полікультурної компетентності за емоційно-аксіологічним компонентом засвідчили, що на достатньому рівні перебувало 17,19% і 17,83% студентів ЕГ і КГ; на задовільному – відповідно 37,50% і 34,11%; низькому – 45,31% і 48,06% респондентів ЕГ і КГ. Отримані в процесі діагностувального експерименту результати засвідчили актуальність формування полікультурної компетентності майбутніх учителів і необхідність розроблення й упровадження відповідної експериментальної методики.

Література (References)

1. Соколова, І. В., Івашко, О. А. (2009) Формування полікультурної компетентності у контексті фахової підготовки фахівців. *Наука і освіта*, 4, 93–94. https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/4_2009/22.pdf.pdf.
2. Кушнір, І. М. (2008) Компоненти полікультурної компетентності іноземних студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі*, 13, 7–8. <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/3137>.